

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1944 kl. 6 em.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Till konstitutionsutskottets handläggning ha båda kamrarna den 22 februari 1944 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 94, med nedan intagna förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 21 januari 1944 i de delar detta ej här nedan återgives.

Enligt 5 § i 1924 års lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap äger Konungen, på ansökan, till svensk medborgare upptaga (naturalisera) utlänning, som 1. fyllt tjuguettt år; 2. sedan fem år har hemvist här i riket; 3. gjort sig känd för hederlig vandel; samt 4. har möjlighet att försörja sig och sin familj. Finnes sökandens upptagande till svensk medborgare medföra gagn för riket, eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap, eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl för hans upptagande till svensk medborgare, får svenskt medborgarskap beviljas honom utan hinder av de under punkterna 1 och 2 stadgade villkoren. Upphör ej sökanden enligt rätten i det land, han tillhör, i och med sin naturalisation som svensk medborgare att vara medborgare i det landet, utan fordras härför medgivande av landets regering eller annan myndighet därstädes, skall, såframt ansökningen bifalles och sökanden ej redan styrkt att sådant medgivande lämnats, som villkor för medborgarskapets förvärvande stadgas, att sökanden skall inom viss tid och inför den länsstyrelse, som Konungen bestämmer, styrka att dylikt medgivande lämnats. Det åligger länsstyrelsen att pröva, huruvida behörigt bevis företetts, och att därom meddela beslut. Kan sökanden ej förete bevis som nyss nämnts, kan, där synnerliga skäl därtill äro, medborgarskap ändock beviljas honom av Konungen.

I skrivelse den 25 maj 1938 (nr 328) anhöll riksdagen, i anledning av en inom andra kammaren väckt motion (nr 1), om skyndsamt allsidig utredning angående utlandssvenskarnas rättigheter och skyldigheter i syfte att fastare

knyta banden mellan dem och hemlandet. Riksdagen hemställde tillika, att Kungl. Maj:t måtte med ledning av utredningen framlägga förslag till riksdagen. Sedan Kungl. Maj:t den 18 november 1938 anbefallt socialstyrelsen att verkställa den utredning, varom riksdagen gjort framställning, samt att inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, överlämnade socialstyrelsen med skrivelse den 30 september 1941 utredning och förslag i ärendet (SOU 1941: 36). Styrelsen förordade bl. a. viss ändring i 5 § medborgarskapslagen i syfte att bereda lättnader i villkoren för återvinnande av svenskt medborgarskap. Enligt förslaget skulle Kungl. Maj:t erhålla befogenhet att, när fråga vore om förutvarande svenska medborgare, meddela dispens även från de i paragrafen uppställda villkoren om hederligandel och försörjningsförmåga. Detta förslag mottogs med så gott som enhälligt gillande i de yttranden, som avgåvos över styrelsens betänkande. Endast såtillvida framställdes erinringar, som ett par myndigheter väl tillstyrkte förslaget om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva dispens från kravet på försörjningsförmåga men avstyrkte förslaget i vad det avsåge möjlighet till eftergift från kravet att sökanden skulle ha gjort sig känd för hederligandel.

I två motioner (I: 72 och II: 107) vid 1941 års riksdag föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning i syfte att underlätta för svenskfödda personer, vilka förlorat sitt svenska medborgarskap, att återvinna detsamma, ehuru de saknade tillfredsställande möjligheter att försörja sig och sin familj. Motionerna avstyrktes av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 9) under framhållande av att den visserligen indispen-sabla regeln, att sökanden för erhållande av svenskt medborgarskap skulle ha möjlighet att försörja sig och sin familj, avsiktligen så formulerats, att den i tillämpningen medgäve ett visst mått av diskretionärt bedömande. Vidare erinrade utskottet om att ifrågavarande naturalisationsvillkor i praxis icke heller alltid upprätthållits med större stränghet beträffande personer, som tidigare varit svenska medborgare, och att det ytterst sällan inträffat, att svenskfödda personers ansökningar om naturalisation avslagits på grund av bestämmelsen i medborgarskapslagen om försörjningsförmågan. Utskottet hänvisade därjämte till att spørsmålet komme att beaktas vid den förut nämnda, inom socialstyrelsen pågående utredningen. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1942 års riksdag väcktes en motion (II: 159), vari hemställdes, att riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i 5 § medborgarskapslagen, att f. d. svenska medborgare efter dispens av Kungl. Maj:t kunde återförvärva svenskt medborgarskap även om de icke kunde uppfylla däri uppställda villkor angående försörjningsförmåga. Motionen behandlades av konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 2) hänvisade till att socialstyrelsens förut omnämnda utredning nu vore fullbordad och att den i motionen berörda frågan jämte vissa andra medborgarskapslagen vidkommande spørsmål däri upptagits till behandling. Då emellertid socialstyrelsens betänkande remitterats till ett antal myndigheter och enskilda organisationer, och då en

lagändring i motionens syfte utan större olägenhet borde kunna anstå till dess utredningen slutförts, avstyrkte utskottet, som erkände det beaktansvärda i syftemålet med motionen, bifall till densamma. I enlighet med utskottets hemställan avtog riksdagen motionen.

Vid 1943 års riksdag framfördes frågan ånyo i en motion (II:40) med samma yrkande som i den vid 1942 års riksdag väckta motionen. I utlåtande (nr 5) över motionen anförde konstitutionsutskottet att, enligt vad utskottet inhämtat, under år 1942 intet fall förekommit, där Kungl. Maj:t avslagit en före detta svensk medborgares ansökning om återfående av svenskt medborgarskap, därför att denne ej fyllt medborgarskapslagens krav beträffande försörjningsförmågan. Något trängande behov av en omedelbar lagändring i motionens syfte kunde sålunda icke anses föreligga. Denna syntes utskottet lämpligen kunna anstå, till dess den inom justitiedepartementet pågående överarbetningen av socialstyrelsens förslag till såväl den nu ifrågasatta som vissa andra ändringar i medborgarskapslagen blivit slutförd. Utskottet förväntade, att detta skulle kunna ske inom en snar framtid, så att proposition i ämnet senast skulle kunna föreläggas 1944 års lagtima riksdag. Under hänvisning till nu anförda omständigheter ansåge sig utskottet för närvarande ej böra tillstyrka bifall till det i motionen framförda förslaget om en omedelbar ändring i medborgarskapslagen. Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. — I en till utlåtandet fogad reservation av sju ledamöter av utskottet hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om framläggande snarast möjligt och senast vid 1944 års riksdag av förslag till sådana ändringar i medborgarskapslagen, att förutvarande svenska medborgare kunde återförvärva svenskt medborgarskap även om de icke uppfyllde i lagen uppställda villkor angående försörjningsförmåga. Enligt reservanternas mening borde, i samband med genomförandet av den förordade ändringen i medborgarskapslagen, sådana ändringar vidtagas i gällande fattigvårdslagstiftning, att statens skyldighet att ersätta fattigvårdssamhälle dess kostnader för obligatorisk fattigvård av förutvarande svenska medborgare finge fortbestå, även sedan dessa genom dispens förvärvat svenskt medborgarskap. — Vid ärendets behandling i riksdagen biföll första kammaren utskottets hemställan, varemot andra kammaren biföll reservationen. Frågan hade alltså förfallit.

I nu förevarande proposition föreslås sådan ändring i 5 § medborgarskapslagen, att förutvarande svensk medborgare skall kunna upptagas till svensk medborgare även om han icke har möjlighet att försörja sig och sin familj.

Föredragande departementschefen har till stöd för propositionen anført bl. a. följande:

Vad först angår det i medborgarskapslagen uppställda kravet att sökanden skall äga möjlighet att försörja sig och sin familj är det uppenbart, att detta i princip bör upprätthållas. Emellertid kunna obestriddigen, särskilt då fråga är om personer som tidigare varit svenska medborgare, fall

förekomma, då ett upprätthållande av kravet med hänsyn till omständigheterna framstår såsom obilligt. Vål torde den i lagen givna formuleringen av kravet lämna utrymme för en tämligen fri prövningerrätt för Kungl. Maj:t beträffande vad som i detta hänseende skall fordras, men om exempelvis sökanden under de senaste åren åtnjutit fattigvårdsunderstöd, som ej återbetalats, lærer hinder för naturalisation få anses föreligga. Särskilt under nuvarande förhållanden kan det inträffa att en svenskfödd kvinna, som genom äktenskap med utlänning och utflyttning till mannens hemland förlorat sitt svenska medborgarskap, efter mannens död eller eljest efter äktenskapets upplösning icke kan återvinna svenskt medborgarskap på grund av att hon icke kan anses fylla lagens krav på försörjningsförmåga. Fall av denna art, då sålunda ansökan om naturalisation måst avslås av Kungl. Maj:t, ha hittills icke förekommit i något större antal. Det kan emellertid icke anses tillfredsställande att möjlighet saknas att i dylika fall göra avvikelse från det nu i lagen uppställda kravet. Jag ansluter mig därför till socialstyrelsens förslag om en uppmjukning av medborgarskapslagen på denna punkt.

Enligt socialstyrelsens förslag skulle det nya undantaget gälla endast de fall då sökanden tidigare varit svensk medborgare. Även i andra fall kunna visserligen starka skäl tala för att eftergift från kravet på försörjningsförmåga medgäves, såsom exempelvis då sökanden bott här i landet mycket lång tid, kanske nästan hela sitt liv, och först då den egna försörjningsförmågan tryter söker svenskt medborgarskap. De skäl som tala för dispensmöjlighet ha emellertid icke samma tyngd när det gäller personer som icke tidigare varit svenska medborgare. Försiktigheten synes därför bjuda att nu begränsa dispensmöjligheten till de fall då sökanden tidigare varit svensk medborgare.

Enligt socialstyrelsens förslag skulle, när sökanden tidigare varit svensk medborgare, eftergift kunna ske även från kravet att sökanden skall ha gjort sig känd för hederlig vandel. Såsom i ett par yttranden anförts möta emellertid från principiell synpunkt betänkligheter att medgiva dispens från ett dylikt krav. Redan genom formuleringen av det uppställda villkoret lærer Kungl. Maj:t ha befoget att bortse från förhållanden som ligga långt tillbaka i tiden, såframt sökandens därefter förda vandel icke giver anledning till anmärkning. Tillräckliga skäl för en vidgad dispensmöjlighet för Kungl. Maj:t i detta avseende ha enligt min mening icke förebragts. Jag anser mig därför icke böra föreslå någon ändring av medborgarskapslagen på denna punkt.

Såsom i den förut lämnade redogörelsen omnämnts, har vid 1943 års riksdag ifrågasatts, om icke i samband med sådan ändring av medborgarskapslagen, att Kungl. Maj:t ägde naturalisera förutvarande svenska medborgare även om de ej uppfyllde kravet på försörjningsförmåga, borde vidtagas ändring i fattigvårdslagstiftningen så att statens skyldighet att ersätta fattigvårdssamhälle dess kostnader för obligatorisk fattigvård av förutvarande svenska medborgare finge fortbestå, även sedan dessa genom dispens förvärvat svenskt medborgarskap. Jag vill i anledning härav framhålla, att endast svenska med-

borgare ha hemortsrätt enligt fattigvårdslagen och att den, som genom naturalisation blir svensk medborgare, icke förvärvar hemortsrätt så länge han åtnjuter annan obligatorisk fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen än vissa kostnader för skolgång, läkarvård o. d. Om en utländsk medborgare, som åtnjuter obligatorisk fattigvård av nu ifrågavarande art, upptages till svensk medborgare trots den bristande försörjningsförmågan, lärer därför fattigvårdssamhällets rätt till gottgörelse av staten kvarstå, så länge fattigvård utgår. Vidare gäller, att den som fyllt sextio år icke därefter kan förvärva ny hemortsrätt. I fråga om person, som naturaliseras vid högre ålder, föreligger således städse rätt för fattigvårdssamhälle till gottgörelse av staten för sådan fattigvård som nu angivits. Vad åter angår de fall, då en utlänning som icke åtnjuter fattigvård upptages till svensk medborgare och han, efter att genom mantalsskrivning före sextio års ålder ha vunnit hemortsrätt i visst fattigvårdssamhälle, skulle under något följande år komma i behov av fattigvård, gäller redan nu att fattigvårdssamhället icke har någon rätt till gottgörelse av staten för den fattigvård som sålunda utgives. Den av mig föreslagna lättningen i kravet på försörjningsförmåga vid naturalisations beviljande kan visserligen tänkas föranleda en något ökad risk för att den som naturaliserats framdeles kan bli i behov av fattigvård. Denna möjlighet kan dock icke anses utgöra tillräcklig anledning att frångå nyssnämnda princip i fattigvårdslagen.

Utskottet finner ej skäl till erinan mot det i propositionen, i syfte att bereda lättnader i villkoren för återvinnande av svenskt medborgarskap, framlagda förslaget till ändring i medborgarskapslagen och hemställer därför,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 94, ville antaga följande

L a g

angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Härigenom förordnas, att 5 § lagen den 23 maj 1924 om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

5 §.

Konungen äger — — — sin familj.

Finnes sökandens upptagande till svensk medborgare medföra gagn för riket, eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap, eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl för hans upptagande till svensk medborgare, må svenskt medborgarskap honom beviljas utan hinder av här ovan under punkterna 1 och 2 stadgade villkor. Har sö-

kanden förut ägt svenskt medborgarskap, må avvikelse ske jämväl från vad ovan under punkt 4 stadgats.

Upphör ej — — — Konungen beviljas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Stockholm den 16 mars 1944.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar *Hallén, Jones Erik Andersson, Sandegård, Herlitz, Karl August Johanson, Sandström**, *Björck**, *Anders Andersson, Oskar Mattsson*, John Sandberg, Albert Andersson*, Thorell, Gardell, Fast*, Mosesson, Hällgren, Fält, Kyling**, *Spångberg* och *Gustafsson* i Bogla.

* Ej närvarande vid justeringen.

Särskilt yttrande

av herr *Mosesson*, som anfört:

»Jag biträdde föregående år den till konstitutionsutskottets utlåtande nr 5 fogade reservationen, vari framhölls lämpligheten av att i samband med den ifrågasatta ändringen av 5 § medborgarskapslagen ändring även vidtogs i fattigvårdslagstiftningens bestämmelser om fattigvårdskostnadernas fördelning. Föredragande departementschefens av utskottet återgivna uttalande i denna fråga har emellertid minskat mina betänkligheter mot en uppmjukning av naturalisationsbestämmelserna utan en samtidig ändring i fattigvårdslagstiftningen. Skulle den oförmodade händelse inträffa att en liten och ekonomiskt svag kommun komme att bli hårt belastad med fattigvårdskostnader som följd av att personer upptagits till svenska medborgare efter dispens från kravet på försörjningsförmåga, är jag förvissad om att statsmakterna skola finna det angeläget att träda hjälpande emellan. Med hänsyn härtill anser jag mig kunna biträda utskottets förslag.»
